

Received on: 21/04/2022

Revised on: 12/03/2024

Accepted on: 26/06/2024

Research
Article

Vol. 21, No. 1, Serial 39

Spring & Summer
2024

pp: 107-122

Identify and prioritize the components of financial literacy in preschool Education¹

[DOI: 10.22070/tlr.2024.16186.1260](https://doi.org/10.22070/tlr.2024.16186.1260)

Ahmad Jafari¹, Mahboubeh Khosravi², Zahra Rahimi^{3*}

1. Master of Preschool Education, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: ahmadjafari0688@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Curriculum Studies, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: khosravi12m@gmail.com

3. Assistant Professor, Department of Elementary and Preschool Education, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

Email: za.rahimi@atu.ac.ir

Abstract

Aim and Introduction: This research aims to identify and prioritize the components of financial literacy within the context of preschool education. In today's increasingly complex global economy, financial literacy is not just a skill for adults; it has become an essential life skill for individuals of all ages, including young children. Financial literacy refers to the knowledge and understanding necessary for making informed and effective financial decisions. It encompasses a wide array of topics, including money management, credit and debt management, and financial planning. Specifically, financial literacy aims to equip individuals with the skills necessary to manage their personal finances effectively and protect their future financial well-being. Children, despite their young age, are not exempt from the necessity of financial literacy. Early childhood is a crucial period for learning, and introducing financial concepts during this time can help establish a foundation for responsible financial behavior in adulthood. However, despite the significance of financial literacy, there is a notable lack of research focused on effective methods for teaching these concepts to children in Iran, particularly at the preschool level. Most studies on financial literacy have focused on older children and adults, creating a gap in our understanding of the importance of financial education for younger age groups. This study aims to address this gap by identifying the most essential components of financial literacy that should be incorporated into preschool curricula and prioritizing them based on feedback from educational experts and teachers.

Method: This research employs a descriptive-analytical approach and is classified as an applied study. Data collection was carried out through a survey utilizing a questionnaire specifically designed for this research. The questionnaire was validated by a group of experts in financial literacy and early childhood education to ensure its relevance and accuracy. The statistical population comprised educators and administrators working in preschool centers and elementary schools in District 10 of Tehran, Iran. A purposive sample of 48 participants was selected, comprising 18 male and 30 female educators. All participants had relevant educational backgrounds in early childhood education and were knowledgeable about financial literacy concepts. The questionnaire comprised 24 items aimed at assessing and ranking different components and subcomponents of financial literacy. Each item required respondents to rate the importance of various aspects of financial literacy on a scale from 1 to 9. To analyze the data and prioritize the components of financial literacy, the Analytical Hierarchy Process (AHP) was employed. AHP is a multi-criteria decision-making tool that enables researchers to compare different components in pairs, facilitating the identification of the most

1 . This article is based on the first author's MA. dissertation.

Received on: 21/04/2022

Revised on: 12/03/2024

Accepted on: 26/06/2024

**Research
Article**

Vol. 21, No. 1, Serial 39

*Spring & Summer
2024*

pp: 107-122

important elements. The data was processed using Expert Choice software, which assists in calculating the weights and rankings for each component and sub-component.

Findings: This study revealed that financial literacy in preschool education can be categorized into four main components: income and occupations, money management, credit and debt management, and risk management. Within these four main components, fifteen sub-components have been identified as essential for preschool education. The highest priority was assigned to the components of income and occupations, indicating that teaching children about sources of income and the value of work is crucial in the early stages of education. Following this, the components of money management, credit and debt management, and risk management were ranked in descending order of importance. For the income and occupations component, subcomponents such as financial rewards, allowances, and income generation were identified as key areas that should be taught to preschool children. Financial rewards were ranked as the most important sub-component, indicating that children should learn the connection between effort and reward early on. The money management component included sub-components such as the concept of money, saving, financial responsibility, and the ability to differentiate between needs and wants. Among these, the concepts of financial responsibility and effective spending management were emphasized for young learners. Credit and debt management, although often less prioritized than income and money management, plays a crucial role in financial literacy. Subcomponents such as credit, borrowing, and debt have been identified as essential concepts that children should understand, albeit at a basic level suitable for their age group. Lastly, risk management, which encompasses concepts such as investment and informed financial decision-making, was assigned the lowest priority. However, this does not diminish its significance, as teaching children to evaluate risks and make prudent financial choices can yield long-term benefits.

Discussion and Conclusion: The findings of this research suggest that financial literacy education should commence at the preschool level to equip children with the foundational skills necessary for managing money and making informed financial decisions. The prioritization of income and occupations highlights the importance of teaching children the value of work and the concept of earning money. By educating children about financial rewards and income generation from an early age, educators can instill a sense of responsibility and enhance their understanding of how financial systems operate. The importance of money management was further emphasized in this study, particularly highlighting the need to teach children how to distinguish between needs and wants, manage their spending, and save money. These skills are crucial for promoting financial responsibility and independence as children mature. Credit and debt management, while not always prioritized, is a crucial aspect of financial literacy education. It teaches children the consequences of borrowing and emphasizes the importance of maintaining sound financial habits. Risk management, although ranked the lowest, remains significant in assisting children in learning how to navigate the complexities of financial decision-making.

Although investment and risk assessment may appear complex for preschool children, introducing these concepts at a fundamental level can lay the groundwork for a more advanced understanding of finance in the future. This study emphasizes the necessity of a well-structured financial literacy curriculum tailored to meet the specific needs of preschool children. By concentrating on the most essential components, educators can assist children in developing the skills necessary to thrive in a complex financial landscape. Future research should investigate how these components can be incorporated into diverse educational settings and curricula to ensure that financial literacy becomes an essential aspect of early childhood education.

Keywords: Financial literacy, Income and careers, Money management, Risk management, Credit and debt management, Preschool period, Analytic hierarchy process.

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی^۲

DOI: 10.22070/tr.2024.16186.1260

احمد جعفری^۱، محبوبه خسروی^۲، زهرا رحیمی^{۳*}

۱. کارشناسی‌ارشد آموزش و پرورش پیش از دبستان، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

Email: ahmadjafari0688@gmail.com

۲. استادیار گروه برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

Email: ahmadjafari0688@gmail.com

۳. استادیار گروه آموزش و پرورش، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: za.rahimi@atu.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی انجام شد. این پژوهش، پژوهشی توصیفی تحلیلی از نوع کاربردی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات در آن پیمایشی است. جامعه آماری شامل دست‌اندرکاران آموزش در مراکز پیش‌دبستانی و دبستان‌های منطقه ۱۰ تهران و نمونه این مطالعه نمونه‌ای هدفمند شامل ۴۸ مدیر، معلم یا مربی است که مدارک تحصیلی مرتبط با حوزه پیش از دبستان و دبستان داشتند و با حوزه سواد مالی آشنا بودند. برای شناسایی مؤلفه‌های سواد مالی ابتدا منابع معتبر و پژوهش‌های مرتبط مطالعه و تحلیل شد و براساس آن، پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخته، سازگار با روش فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی^۳ طراحی و پس از تأیید روایی محتوایی و اعتبار منطقی به کار گرفته شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نرم‌افزار Expert Choice انتخاب شد. یافته‌های این مطالعه مؤید آن است که سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی چهار مؤلفه اصلی درآمد و حرفه‌ها، مدیریت پول، مدیریت اعتبار و بدهی، مدیریت ریسک و نیز ۱۵ زیرمؤلفه دارد. بررسی اولویت آموزش این مؤلفه‌ها حاوی این توصیه است که ابتدا مؤلفه اصلی درآمد و حرفه‌ها، سپس مدیریت پول و مدیریت اعتبار و بدهی و در نهایت مؤلفه مدیریت ریسک به همراه زیرمؤلفه‌های آن به کودکان دوره پیش از دبستان آموزش داده شود.

کلیدواژه‌ها: سواد مالی، درآمد و حرفه‌ها، مدیریت پول، مدیریت ریسک، مدیریت اعتبار و بدهی، دوره پیش‌دبستانی، فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی.

نشریه علمی
پژوهش‌های
آموزش و یادگیری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۱

تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۰۶

مقاله پژوهشی

Journal of
Training & Learning
Researches
Vol. 21, No. 1, Serial 39
Spring & Summer
2024

دوره ۲۱، شماره ۱، پیاپی ۳۹
بهار و تابستان ۱۴۰۳
صص: ۱۲۲-۱۰۷

۲. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد نویسنده اول است.

مقدمه

در عصر حاضر اقتصاد جهان روزبه‌روز پیچیده‌تر می‌شود و مقوله سواد مالی بیش از پیش توجه جوامع را به خود معطوف داشته است. سواد مالی همچون مهارتی مهم در زندگی شامل مفاهیم گسترده‌ای از اطلاعات و رفتار افراد برای بهره‌مندی از موقعیت‌های امن مالی در آینده است و به همین لحاظ متخصصان و صاحب‌نظران تعاریف متفاوتی برای آن ارائه کرده‌اند. هریک از این تعاریف بر وجوهی نظیر دانش مفاهیم مالی، قابلیت تبادل اطلاعات مالی، مهارت در تصمیم‌گیری‌های مالی مناسب و اعتمادبه‌نفس در برنامه‌ریزی مؤثر به‌منظور مدیریت نیازهای مالی آینده تأکید دارد [۱]. سواد مالی را قابلیت ارزیابی ابزارهای مالی جدید و پیچیده و نیز انجام قضاوت‌های آگاهانه در زمینه ابزارها و نیز گستره کاربرد آن‌ها در جهت منافع شخصی تعریف کرده‌اند [۲]. این مفهوم دربرگیرنده آگاهی از دانش و علاوه بر آن استفاده از این دانش در مسائل مالی زندگی کاری و شخصی است. به عبارتی سواد مالی دانش به‌کارگیری آگاهی‌ها و ابزارهای مالی [۳] و میزان درک فرد از مفاهیم کلیدی مالی و اعتمادبه‌نفس در مدیریت امور شخصی است که از طریق تصمیم‌گیری‌های مالی دقیق و کوتاه‌مدت و برنامه‌ریزی‌های بلندمدت می‌تواند بر شرایط اقتصادی متغیر زندگی تأثیرگذار باشد [۴].

بررسی اصول مطالعات جدید در خصوص سواد مالی روایتی جدید در زمینه ماهیت سواد به دست می‌دهد. این روایت از سواد مانند رویکردهای غالب، بر فراگیری مجموعه‌ای از مهارت‌ها تمرکز ندارد؛ بلکه آن را فعالیتی اجتماعی قلمداد می‌کند که با زندگی روزمره شهروندان کشور آمیخته است و باید به‌طور جدی در سطوح مختلف تحصیلی مورد توجه واقع شود [۵]. از جمله عوامل مؤثر بر سواد مالی می‌توان به تحصیلات بالاتر، ریسک‌پذیری، سن بیشتر، تجربه کاری زیاد، درآمد خانواده، شغل والدین و شرکت در کلاس‌های آموزشی اشاره کرد. افراد با سواد مالی بالاتر در زندگی شخصی و کاری خود موفق‌ترند و نگرانی مالی کمتری درباره آینده

دارند و از پس‌انداز و سرمایه‌گذاری بلندمدت بیشتری برخوردارند و با دید بلندمدت آینده بهتری را برای خود رقم زده‌اند [۶]. به‌عکس، سواد مالی ناکافی و تصمیم‌گیری‌های نامناسب مالی زندگی افراد، خانواده، دوستان و شرکای تجاری آن‌ها را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و اثرگذاری نامناسب بر جامعه دارد و نیز باعث کاهش ثروت ملی و درنهایت کاهش سطح رفاه مالی در جامعه می‌شود [۷].

وجوه متکثر سواد مالی و چالش‌های جدی مرتبط با آن منحصر به دنیای بزرگسالی نیست؛ کودکان نیز به سهم خود درک درستی از ارزش سکه‌ها و اسکناس‌ها ندارند و گاه به‌درستی آن‌ها را از هم تشخیص نمی‌دهند. مدیریت پول مهارتی حیاتی است و کودکان تحت‌تأثیر آن هستند. آن‌ها هنگام سروکار داشتن با چالش‌های مالی و زندگی مستقل در آینده، بدون آموزش سواد مالی در معرض خطر وارد شدن به بدهی‌های خارج از کنترل و تجربه فقر سلامت روانی‌اند [۸]. در حال حاضر دانش‌آموزان با شماری از چالش‌های سواد مالی مواجه هستند. نگرانی فزاینده‌ای در رابطه با افزایش نامرئی و دیجیتالی شدن پول وجود دارد و گسترش استفاده از تلفن همراه به یکی از عوامل بدهکاری نوجوانان و جوانان بدل شده است [۹]. در مقابل دانش‌آموزانی که والدینشان فرصت‌های مناسبی برای آموختن درباره پول فراهم می‌کنند، نسبت به دانش‌آموزانی که در معرض این آموزش قرار نگرفته‌اند، درک بیشتری از پول دارند و زمانی که به تحصیلات مالی و حساب پس‌انداز دسترسی می‌یابند، قابلیت مالی خود را افزایش می‌دهند [۱۰].

آشنایی با سواد مالی از سنین کودکی می‌تواند بر زندگی فرد در بزرگسالی اثرگذار باشد. از همین رو در بسیاری از نظام‌های به‌ویژه توسعه‌یافته ارتقای سطح سواد و دانش اقتصادی شهروندان از دوران پیش‌دبستان تا پایان عمر جزء آموزش‌های بنیادین به حساب می‌آید و در تعالی افکار و اندیشه‌ها و عقلانی‌تر شدن تصمیم‌ها و رفتار افراد نقشی عمده دارد [۱۱]. از کودکی که مهارت پس‌انداز کردن را آموخته است، انتظار می‌رود

مالی صفات و ویژگی‌هایی است که بین افراد با سواد مالی و افراد فاقد این سواد تمایز ایجاد می‌کند. این صفات و مؤلفه‌ها عبارت‌اند از درآمد و حرفه‌ها، مدیریت پول، مدیریت اعتبار و بدهی و مدیریت ریسک [۱۳] که در ادامه به‌طور مختصر معرفی خواهند شد.

درآمد و حرفه‌ها: تعریفی که از درآمد برای یک شخص می‌توان ارائه کرد، متفاوت از تعریفی است که برای درآمد یک مؤسسه ارائه می‌شود. درآمد شخص مقدار پولی است که در طول یک دوره از زمان دریافت می‌کند. این پول ممکن است از مبادله پول در مقابل کار یا خدمت انجام‌شده یا از فروش کالا یا سود سرمایه‌گذاری‌های مالی حاصل شده باشد. برای یک مؤسسه بازرگانی درآمد کل پول کسب‌شده‌ای است که از هزینه‌های فروش و نیز هزینه‌های خرید و فروش و مالیات‌ها در سراسر یک دوره معین از زمان کم می‌شود؛ اما به‌طور کلی درآمد پول کسب‌شده از سرمایه‌گذاری و اشتغال است [۱۴]. حرفه معمولاً به رشته‌ای از مشاغل اطلاق می‌شود که فرد در آن رضایت خاطر دارد و سراسر عمر خود را بدان اشتغال می‌ورزد و به تعویض یا ترک آن تمایلی ندارد. سه واژه کار و شغل و حرفه در مواقعی معادل یکدیگر به کار گرفته می‌شوند؛ حال آنکه تفاوت‌های محسوسی باهم دارند. کار به معنای فعالیت و حرکت است، شغل موقعیتی است که فرد آن را احراز می‌کند و حرفه شغلی است که شاغل با نهایت علاقه و رضایت مشغول آن است و در آن به مهارت می‌رسد [۱۳].

مدیریت پول: مدیریت پول روشی جهت سازمان‌دهی درآمد و همچنین هزینه‌ها به‌منظور دستیابی به مجموعه‌ای از اهداف، اعم از اهداف مالی و مصرفی اعضاست. برنامه‌ریزی هم بیانگر درآمد است و هم بیانگر مخارج برای دوره معینی از زمان (معمولاً یک ماه) و می‌تواند به کنترل پول کمک کند. مدیریت پول

نیازمند مهارت‌ها و عادت‌های مالی پسندیده است و رسیدن به این سطح از مهارت لزوماً به میزان پول ربطی

بتواند در آینده با ایجاد منابع مالی برای خود و اطرافیانش زندگی مادی بهتری را رقم بزند. مهارت مدیریت پول می‌تواند کودکان را تجهیز کند که هنگام مواجهه با چالش‌های مالی جدید خود را با شرایط اقتصادی به‌طور مؤثر سازگار کنند [۷]؛ از این رو در سراسر دنیا تقاضا برای برنامه‌های سواد مالی و تلاش برای یکپارچه‌سازی اهداف کودکان در یک برنامه‌ریزی خاص در حال افزایش است. به‌ویژه که بسیاری از عادت‌های مهم ذهن و رفتارها و ارزش‌ها عمدتاً در دوران کودکی تعیین و نهادینه می‌شود [۱۲]؛ بنابراین ضرورت پرداختن به موضوع شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی در دوران کودکی وجهی بارز می‌یابد.

اما تنظیم محتوای مناسب برای آموزش کارآمد سواد مالی به کودکان در درجه نخست مستلزم آن است که مفهوم سواد مالی و مؤلفه‌های مربوط به آن شفاف‌تر شود. محصول چنین تلاشی می‌تواند برای برنامه‌نویسان درسی و نویسندگان کتاب‌ها و محتواهای آموزشی راهگشا و کارآمد باشد. در سال‌های اخیر پژوهش‌های متعددی در سراسر دنیا جنبه‌های مختلف سواد مالی و نقش آن را در زندگی آدمی تحلیل و بررسی کرده‌اند؛ اما تلاش‌های محققان این پژوهش در جست‌وجوی مطالعه‌ای که به‌طور خاص به بررسی سواد مالی در آموزش کودکان به‌ویژه در مقطع پیش‌دبستانی اختصاص یافته باشد، بی‌نتیجه مانده است. به‌علاوه به نظر می‌رسد که آموزش مفاهیم و موضوعات مرتبط با سواد مالی در کودکان با سنین پایین، به‌خصوص در ایران، کمتر مورد توجه بوده است. به همین لحاظ این مطالعه قصد دارد ابتدا به شناسایی مؤلفه‌های اصلی و زیرمؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی بپردازد و در ادامه با اولویت‌بندی آن‌ها از منظر مربیان و متخصصان این حوزه، مسیر آموزش این مفاهیم را هموارتر سازد.

پیشینه نظری و پژوهشی

به‌زعم بسیاری از متخصصان و صاحب‌نظران سواد

ندارد [۱۵].

مدیریت اعتبار و بدهی: اعتبار ابزار برنامه‌ریزی مالی است و به مدیریت دقیق نیاز دارد. داشتن اعتبار در صورتی می‌تواند به رفاه بیشتر کمک کند که از آن به‌طور مؤثر استفاده شود؛ ولی اگر به هر دلیل از آن سوءاستفاده شود، موجب ورشکستگی و از دست دادن اعتبار می‌شود. از مدیریت اعتبار برای انجام اموری نظیر پرداخت بدهی‌ها، محدود کردن هزینه‌ها و به حداقل رساندن نرخ بهره و وجوه پرداختی به طلبکاران می‌توان استفاده کرد. این کار پوشش دادن تمام بدهی‌ها را با پرداخت ماهیانه کم ممکن می‌کند [۱۳].

مدیریت ریسک: این مفهوم به اداره کردن به‌منظور دستیابی به یک میزان مقتضی در میان فرصت‌های بالقوه واقعی اشاره دارد؛ به‌گونه‌ای که عوامل مخالف را بتواند به حداقل برساند. برای مثال مدیریت ریسک، به‌واسطه خرید بیمه یا سرمایه‌گذاری‌های گوناگون، جریان برآورد احتمال زیان و تدبیری برای به حداقل رساندن این زیان است [۱۵].

سواد مالی علاوه بر چهار مؤلفه اصلی یادشده، زیرشاخص‌ها یا زیرمؤلفه‌هایی دارد که در مقاطع سنی مختلف متفاوت است. در این مطالعه شناسایی زیرشاخص‌ها در دوره پیش‌دبستانی مد نظر محققان است. در سال‌های اخیر ابعاد مختلف بحث آموزش سواد مالی به کودکان مورد توجه برخی از محققین داخلی و خارجی قرار گرفته است. برای مثال در پژوهشی میزان سواد مالی شخصی (درآمد، مدیریت پول، هزینه‌ها، ذخیره و سرمایه‌گذاری) دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی مشهد مورد سنجش قرار گرفته و این نتیجه حاصل شده است که جنسیت دانش‌آموزان عامل معناداری در میزان سواد مالی شخصی آنان نیست. این مطالعه با ضعیف برآورد کردن میزان سواد مالی شخصی دانش‌آموزان پایه چهارم مشهد، لزوم توجه مضاعف مسئولان و محققان را به این حوزه گوشزد می‌کند [۱۶].

برخی پژوهش‌ها نیز محتوای کتاب‌های درسی را مورد توجه قرار داده‌اند. این محققین با تحلیل محتوای

کتاب‌های درسی ریاضی و تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی براساس مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی به این نتیجه دست یافته‌اند که میزان توجه محتوای کتاب‌های درسی به هریک از مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی متفاوت است. در این کتاب‌ها به مؤلفه‌های سواد اقتصادی بیش از سواد مالی توجه شده است؛ بنابراین محققان این مطالعات تأکید توأمان بیشتر بر سواد مالی و اقتصادی را در محتوای برنامه‌های درسی دوره ابتدایی ضروری می‌دانند [۱۳]. برخی از مطالعات نیز با تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به این نکته اشاره دارند که در این کتاب‌ها به بُعد دانشی تربیت اقتصادی بیش از بُعد مهارتی و عاطفی توجه شده است [۱۷]. در پژوهشی دیگر به‌منظور نیازسنجی برنامه درسی سواد مالی در آموزش و پرورش دوره ابتدایی و به‌قصد طراحی برنامه درسی، سه موضوع مالیه شخصی خدمات و تولیدات مالی و مسئولیت‌ها و حقوق مصرف‌کننده و اهداف مربوط به هریک از منظر صاحب‌نظران همچون نیاز آموزشی برای دوره ابتدایی توصیه شده است [۱۸] و در نهایت پژوهش کاربرد مؤلفه‌های سواد مالی در کتاب‌های درسی دوره دوم ابتدایی را امکان‌سنجی کرده است [۱۹].

مقوله سواد مالی در خارج از مرزهای کشور نیز توجه بسیاری از پژوهشگران را به خود معطوف داشته است. برای مثال در پژوهشی استانداردهای سواد مالی منتشرشده از سوی وزارت آموزش و پرورش بررسی شده است. یافته‌های این تحقیق که بر روی دانش‌آموزان پایه‌های ۸ تا ۱۲ در هر دو جنس مذکر و مؤنث انجام شده است، نشان می‌دهد که دانش‌آموزان از نظر دانش مالی ایمن نیستند [۲۰]. در پژوهشی دیگر با عنوان اهمیت سواد مالی و محتوای سواد مالی در برنامه درسی ادعا شده است که معلمان، والدین، صاحبان کسب‌وکار و اعضای جامعه به دانستن اهمیت و ارزش دانش پایه امور مالی نیازمندند. اکثر شرکت‌کنندگان در نظرسنجی این مطالعه به اهمیت سواد مالی و برنامه درسی سواد مالی و نیز ارزشمندی مفاهیمی که در این نوع برنامه

از هم‌تایان آمریکایی آن‌هاست [۲۶].

مرور پژوهش‌های داخلی و خارجی حاکی از آن است که در خصوص آموزش سواد مالی به کودکان پیش‌دبستانی، پژوهشی با هدف بهبود شناسایی و درک مفاهیم اقتصادی مانند پول، درآمد، هزینه‌ها و پس‌انداز در کودکان پیش‌دبستانی ۴/۵ تا ۶/۵ ساله برنامه‌ای را طراحی نموده و اثربخشی آن را بررسی کرده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد تحت این برنامه عملکرد کودکان در درک مفاهیم اقتصادی به‌طور چشمگیری بهبود یافته است [۲۷]. در مجموع به نظر می‌رسد شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی در کودکان دوره پیش‌دبستانی تاکنون از نظر پژوهشگران دور مانده است؛ از این‌رو محققان این پژوهش به دنبال پاسخی برای دو پرسش هستند: مؤلفه‌های اصلی و زیرمؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی کدام‌اند؟ مریان و متخصصان این حوزه در مسیر آموزش مقولات مرتبط با سواد مالی کدام اولویت‌بندی را توصیه می‌کنند؟

روش پژوهش

روش پژوهش در این مقاله توصیفی تحلیلی و از نوع کاربردی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات آن پیمایشی است. در ابتدا با مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی و مرور و فیش‌برداری از منابع معتبر، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی شناسایی و گردآوری شد. سپس بر آن اساس پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته تهیه و تنظیم شد. روایی محتوایی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها تحت نظر تعدادی از متخصصان حوزه سواد مالی و استادان آموزش و پرورش دوران کودکی به تأیید رسید و سپس پرسش‌نامه بین جامعه آماری توزیع شد. جامعه آماری شامل مدیران، مریان و معلمان شاغل در مراکز پیش‌دبستانی و دبستان‌های منطقه ۱۰ تهران است که مدرک تحصیلی مرتبط با رشته‌های پیش از دبستان و دبستان داشتند. نمونه مورد نظر این پژوهش مشتمل بر ۴۸ آزمودنی (۱۸ مرد و ۳۰ زن) است.

درسی آموزش داده می‌شود، واقف‌اند. به اعتقاد محققان این پژوهش، محتوای برنامه درسی باید شامل مواردی از قبیل بودجه شخصی، پس‌انداز، برنامه‌ریزی هزینه‌ها، مدیریت پول، مدیریت اعتبار و بدهی، نرخ بهره، توسعه شغلی، بیمه و مالیات باشد [۲۱].

سواد مالی در مدارس ابتدایی و ابعاد مختلف آن نظر بسیاری از محققان را متوجه خود ساخته است. برای نمونه در پژوهشی با عنوان سواد مالی و برنامه خدمات مالی برای مدارس ابتدایی به بررسی اثربخشی آموزش سواد مالی به کودکان دوره ابتدایی و گسترش این یادگیری به دنیای دیجیتال متناسب با سن کاربران و توسط خدمات پشتیبانی آنلاین پرداخته شده است [۲۲]. در پژوهشی دیگر محققان دریافتند که دانش‌آموزان مدرسه ابتدایی که در یک برنامه پس‌انداز ثبت‌نام کرده بودند و دانش‌آموزانی که برنامه درسی آموزش امور مالی شخصی دریافت کرده بودند، به شکل معناداری نسبت به گروه کنترل نمره‌های بهتری در آزمون سواد مالی کسب کردند [۲۳]. در مطالعه‌ای نیز دانش‌آموزان با نیازهای ویژه مورد تأمل قرار گرفته‌اند. در این پژوهش محققین معتقدند این کودکان نیازمند آموزش صریح مفاهیم سواد مالی با استفاده از نمونه‌های واقعی زندگی و شبیه‌سازی و تمرین‌های مخصوص جهت کسب راه‌ورسم عمل هستند. اهداف مربوط به سواد مالی می‌تواند زمینه‌سازی برای تغییر خود در دانش‌آموزان با نیازهای آموزشی خاص باشد [۲۴].

برخی از پژوهشگران با نگاه تطبیقی وارد این عرصه شده‌اند. برای مثال پژوهشی سواد مالی دانش‌آموزان کره‌ای و آمریکایی را مقایسه کرده و به این نتیجه رسیده است که دانش‌آموزان کره‌ای در دانش مربوط به سود و درآمد از هم‌تایان آمریکایی خود قوی‌تر هستند. آن‌ها در سطح شناختی دانش سواد مالی نسبتاً قوی دارند؛ اما در سطوح شناختی بالاتر مثل درک و کاربرد دچار ضعف هستند [۲۵]. محققان دیگری نیز با نگاهی تطبیقی سواد مالی معلمان ابتدایی را در هند و ایالات متحده مقایسه کرده و دریافته‌اند که سواد مالی معلمان هندی پایین‌تر

داده می‌شود. نمره ۱ نشان‌دهنده اهمیت یکسان دو عنصر و نمره ۹ نمایانگر اهمیت بسیار زیاد یک عنصر در مقایسه با عنصر دیگر است. نمونه این پرسش‌ها در جدول ۱ در دسترس است.

ابزار این پژوهش همان‌طور که اشاره شد، پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخته شامل ۲۴ سؤال است که در هریک زیرمؤلفه‌های سواد مالی دوه‌دو نسبت به هم اولویت‌سنجی می‌شوند. به هر سؤال امتیازی بین ۱ تا ۹

جدول ۱. مقایسات زوجی زیرمؤلفه‌ها

مؤلفه‌های اصلی	زیرمؤلفه‌های فرعی (i)	امتیازبندی									زیرمؤلفه‌های فرعی (j)
درآمد و حرفه‌ها	مفهوم پول توجیبی	۹	۷	۵	۳	۱	۳	۵	۷	۹	کسب درآمد
	مفهوم پول توجیبی	۹	۷	۵	۳	۱	۳	۵	۷	۹	پاداش
	کسب درآمد	۹	۷	۵	۳	۱	۳	۵	۷	۹	پاداش

فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی مدلی یگانه، ساده، انعطاف‌پذیر و به‌راحتی درک‌شدنی است. این روش به‌طور توأمان نگرش سیستمی و تحلیل جزء‌به‌جزء را به کار می‌برد و اجزای سیستم را به‌صورت سلسله‌مراتبی سازماندهی می‌کند. امتیاز دیگر این فرایند آن است که مقیاسی برای اندازه‌گیری معیارهای کیفی تهیه می‌کند و روشی برای تخمین و برآورد اولویت‌ها فراهم می‌سازد [۲۸].

در این پژوهش ابتدا با توجه به سه طبقه هدف (سواد مالی)، معیارها (مؤلفه‌های اصلی سواد مالی) و شاخص‌های (زیرمؤلفه‌های سواد مالی) مدل مفهومی فرایند ترسیم شد. سپس با استفاده از نرم‌افزار Expert Choice داده‌های مستخرج از پرسش‌نامه‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در آخر مؤلفه‌های سواد مالی در مقطع پیش‌دبستانی براساس یافته‌ها و نتایج پژوهش اولویت‌بندی شد.

نرم‌افزار یادشده یکی از نرم‌افزارهای پشتیبان برای تصمیم‌سازی است که گزینه مناسب را از میان چندین گزینه تصمیم بر مبنای فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی انتخاب می‌کند. بدین صورت که ابتدا هدف مورد نظر برای نرم‌افزار تعریف می‌شود. سپس هدف اصلی به اجزای مختلف ملموس شکسته می‌شود. درنهایت گزینه‌های مختلف تصمیم معرفی می‌شوند که باید از میان آن‌ها یکی

در این ماتریس متغیرها دوه‌دو با یکدیگر مقایسه می‌شوند؛ بنابراین متغیر توسط سنج‌های اندازه‌گیری نمی‌شود که بخواهیم میزان درستی این اندازه را بررسی کنیم. مقایسه‌های زوجی در قالب این ماتریس ریاضی در معنای پرسش‌نامه آماری نمی‌گنجد؛ بنابراین روایی و پایایی برای ماتریس مقایسه زوجی معنا ندارد؛ اما برای سنجش منطقی بودن مقایسه‌های زوجی از نرخ ناسازگاری استفاده می‌شود. در این مطالعه نرخ ناسازگاری کمتر از ۰/۱ محاسبه شد و این بدان معناست که مقایسه‌ها به‌طور منطقی و درست انجام شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) به کار گرفته شد. این فرایند یکی از معروف‌ترین فنون تصمیم‌گیری چندمعیاره^۱ است که می‌تواند برای اولویت‌بندی گزینه‌های تصمیم‌گیری استفاده شود. این تکنیک امکان در نظر گرفتن معیارهای مختلف کمی و کیفی در مسئله و نیز امکان فرموله کردن مسئله را به‌صورت سلسله‌مراتبی فراهم می‌کند. علاوه بر این بر مبنای مقایسه زوجی بنا نهاده شده است؛ از این‌رو قضاوت و محاسبات را تسهیل می‌کند. از مزایای ممتاز این روش در تصمیم‌گیری چندمعیاره این است که میزان سازگاری و ناسازگاری تصمیم را نیز برآورد می‌کند.

1 . multiple criteria decision making

پیش‌دبستانی رتبه‌بندی شود. چارچوب اجرای تحقیق در شکل ۱ در دسترس است.

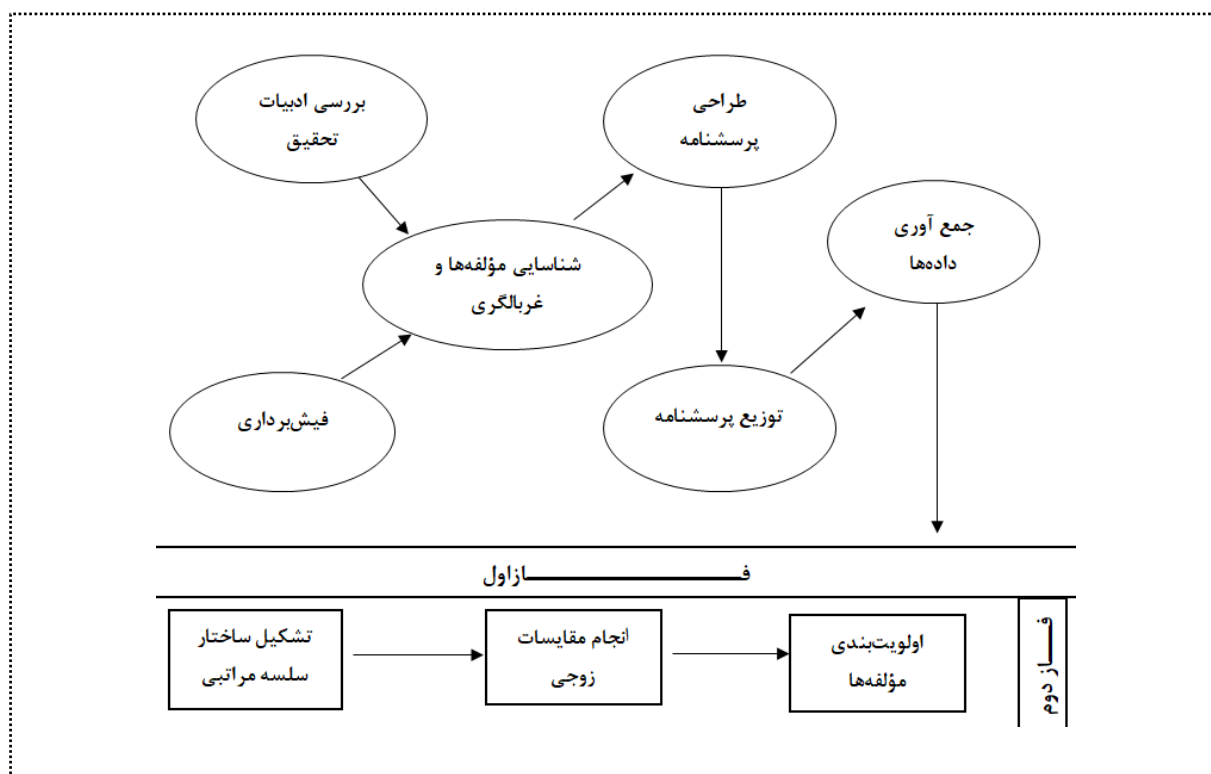
یافته‌ها

هدف اصلی این مطالعه شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی در آموزش به کودکان پیش‌دبستانی بود؛ بنابراین این مطالعه همان‌طور که پیش از این اشاره شد، در دو مرحله به انجام رسید. در پاسخ به پرسش نخست پژوهشی یعنی «شناسایی مؤلفه‌های اصلی و زیرمؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی»، با مرور ادبیات تحقیق و تجزیه و تحلیل آن، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های سواد مالی استخراج شد. پس از ادغام برخی مؤلفه‌های مترادف، در نهایت چهار مؤلفه یا شاخص اصلی و ۱۵ مؤلفه فرعی یا زیرشاخص برای سواد مالی در حوزه کودکان پیش‌دبستانی شناسایی و لیست شد (نمودار ۱).

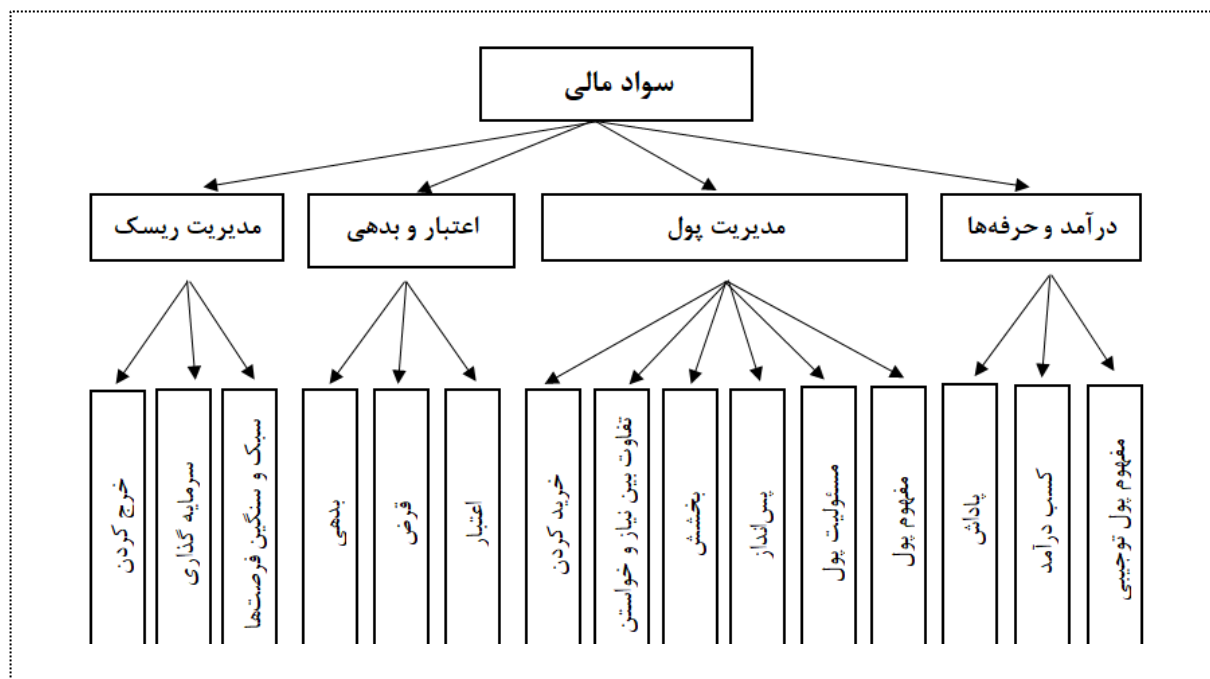
به‌عنوان گزینه تصمیم انتخاب شود. پس از انجام هریک از مراحل بالا، گزینه‌های مختلف به‌صورت دوبه‌دو مقایسه می‌شود و بدین ترتیب گزینه مناسب تعیین می‌گردد. این امکان نیز فراهم است که تحلیل حساسیت انجام شود و نمودارهای مختلف برای توصیف نتایج ارائه گردد [۲۹].

مراحل انجام پژوهش

این بررسی در دو فاز انجام شد. در فاز اول با استفاده از پیشینه نظری تحقیق و فیش‌برداری مؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی شناسایی شد. پرسش‌نامه اصلی و ابزار پژوهش پس از غربالگری مؤلفه‌های اولیه طراحی شد. این پرسش‌نامه بین شرکت‌کنندگان در مطالعه توزیع و اطلاعات حاصل شده برای تجزیه و تحلیل و ورود به فاز دوم سازمان‌دهی شد. در فاز دوم سعی شد که با استفاده از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی و انجام مقایسه‌های زوجی مؤلفه‌های مهم سواد مالی در دوره

شکل ۱: چارچوب اجرای تحقیق

نمودار ۱: شاخص‌ها و زیرشاخص‌های سواد مالی در کودکان

مقوله‌های اصلی در قالب جدول ۲ و نیز نمونه‌ای از مقایسه‌های زوجی مربوط به زیرمؤلفه‌ها (برای مثال مدیریت پول) در جدول ۳ آورده شده است. در این جدول‌ها با توجه به دیدگاه متخصصان و کارشناسان، امتیاز هر یک از مؤلفه‌ها نسبت به هم مشخص شده است. در ادامه با استفاده از نرم‌افزار اکسپرت‌چویس وزن تک‌تک پرسش‌نامه‌ها محاسبه و طبق ماتریس وزنی در اکسل وارد شد. براساس وزن داده‌های حاصل از ۴۸ پرسش‌نامه میانگین هندسی برآورد شد و نرمال بودن آن تأیید گشت.

نمودار بالا نشان می‌دهد که سواد مالی دارای چهار مؤلفه اصلی و مجموعاً ۱۵ زیرمؤلفه است. سه زیرمؤلفه به درآمد و حرفه‌ها، شش زیرمؤلفه به مدیریت پول، سه زیرمؤلفه به مدیریت اعتبار و بدهی و سه زیرمؤلفه دیگر به مدیریت ریسک اختصاص دارد.

اما در پاسخ به پرسش دوم پژوهشی که به دنبال اولویت‌بندی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های سواد مالی در آموزش به کودکان پیش‌دبستانی از منظر مربیان و متخصصان این حوزه بود، در مرحله اول ابتدا مقایسه‌های زوجی انجام گرفت. مقایسه‌های زوجی

جدول ۲. مقایسات زوجی مؤلفه‌های اصلی

مدیریت ریسک	مدیریت اعتبار و بدهی	مدیریت پول	درآمد و حرفه‌ها	معیارهای اصلی
۳	۷	۹	۱	درآمد و حرفه‌ها
۵	۵	۱	$\frac{۱}{۹}$	مدیریت پول
۷	۱	$\frac{۱}{۵}$	$\frac{۱}{۷}$	مدیریت اعتبار و بدهی
۱	$\frac{۱}{۷}$	$\frac{۱}{۵}$	$\frac{۱}{۳}$	مدیریت ریسک

جدول ۳. مقایسات زوجی زیرمؤلفه‌ها

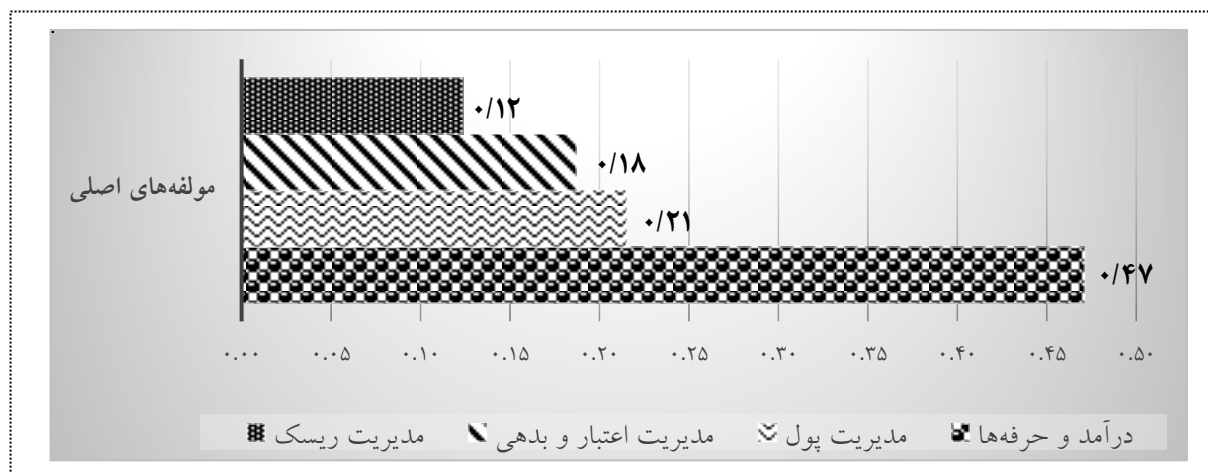
معیارهای مؤلفه مدیریت پول	مفهوم پول	مسئولیت پول	پس‌انداز	بخشش	تفاوت بین نیازها و خواستن	خرید کردن و مدیریت مالی
مفهوم پول	۱	۵	۳	$\frac{۱}{۵}$	۵	۷
مسئولیت پول	$\frac{۱}{۵}$	۱	$\frac{۱}{۳}$	$\frac{۱}{۳}$	۱	۱
پس‌انداز	$\frac{۱}{۳}$	۳	۱	۵	۳	۳
بخشش	۵	۳	$\frac{۱}{۵}$	۱	۵	۳
تفاوت بین نیازها و خواستن	$\frac{۱}{۵}$	۱	$\frac{۱}{۳}$	$\frac{۱}{۵}$	۱	۱
خرید کردن و مدیریت مالی	$\frac{۱}{۷}$	۱	$\frac{۱}{۳}$	$\frac{۱}{۳}$	۱	۱

در مرحله بعد لازم بود که ابتدا مؤلفه‌های اصلی و سپس زیرمؤلفه‌های مربوط به هرکدام براساس وزن به‌دست‌آمده اولویت‌بندی شود. نتایج حاصل از این

اولویت‌بندی در جدول‌های ۴ تا ۸ و نمودارهای ۲ تا ۶ نمایش داده شده است.

جدول ۴. وزن مؤلفه‌های اصلی سواد مالی

نرخ ناسازگاری	رتبه‌بندی مؤلفه‌های اصلی		
	اولویت‌بندی	وزن	مؤلفه‌ها
۰/۰۶۷	اول	۰/۴۷	درآمد و حرفه‌ها
	دوم	۰/۲۱	مدیریت پول
	سوم	۰/۱۸	مدیریت اعتبار و بدهی
	چهارم	۰/۱۲	مدیریت ریسک

نمودار ۲: وزن مؤلفه‌های اصلی سواد مالی

در رتبه نخست و پول توجیبی در رتبه دوم و کسب درآمد در رتبه سوم قرار دارد.

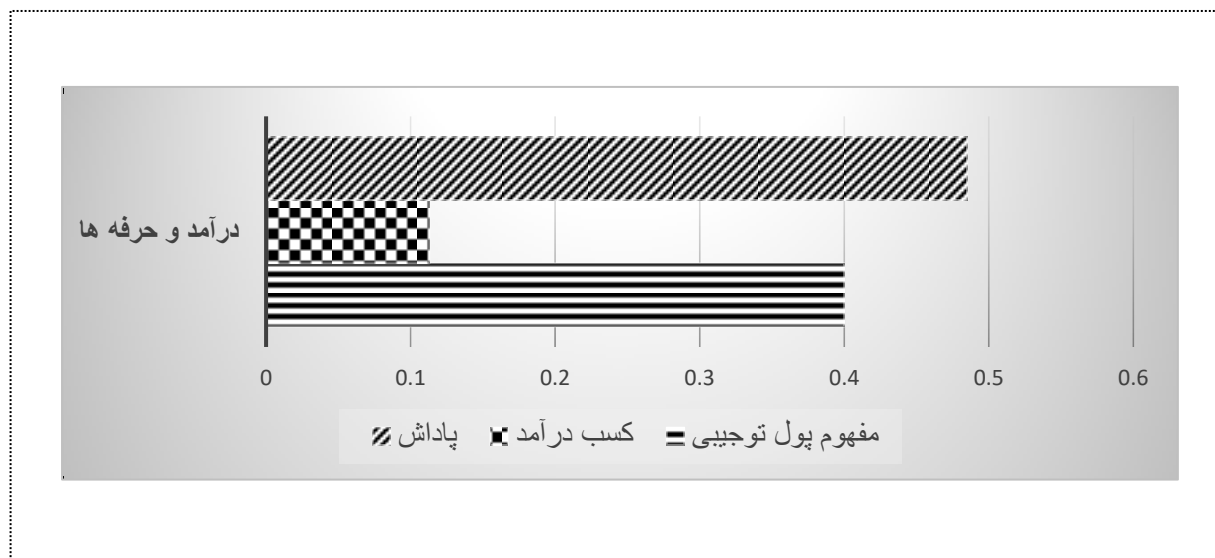
در جدول ۶ و نمودار ۴ وزن‌های مربوط به شش زیرمؤلفه مدیریت پول نمایش داده شده است که عبارت‌اند از مفهوم پول ۰/۲۲، مسئولیت پول ۰/۱۰، پس‌انداز ۰/۱۶، بخشش ۰/۲۶، تفاوت بین نیاز و خواستن ۰/۰۷ و خرید کردن و مدیریت مالی ۰/۱۷. با توجه به وزن‌های محاسبه‌شده در اولویت‌بندی زیرمؤلفه‌های مدیریت پول، بخشش در رتبه نخست، مفهوم پول در رتبه دوم، خرید کردن و مدیریت مالی در رتبه سوم، پس‌انداز در رتبه چهارم، مسئولیت پول در رتبه پنجم و تفاوت بین نیاز و خواستن در رتبه ششم قرار می‌گیرد.

جدول ۴ و نمودار ۲ نشان می‌دهد وزن‌های به‌دست‌آمده برای مؤلفه‌های اصلی سواد مالی عبارت‌اند از درآمد و حرفه‌ها ۰/۴۷، مدیریت پول ۰/۲۱، اعتبار و بدهی ۰/۱۸ و مدیریت ریسک ۰/۱۲. با توجه به وزن‌های به‌دست‌آمده از مؤلفه‌های اصلی، درآمد و حرفه‌ها رتبه نخست، مدیریت پول در جایگاه دوم، مدیریت اعتبار و بدهی رتبه سوم و مدیریت ریسک رتبه چهارم را به خود اختصاص داده است. در ادامه وزن زیرمؤلفه‌های مربوط به هر یک از مؤلفه‌های اصلی به تفکیک گزارش شده است.

وزن زیرمؤلفه‌های درآمد و حرفه‌ها با توجه به جدول ۵ و نمودار ۳ عبارت‌اند از: پول توجیبی ۰/۴۰، کسب درآمد ۰/۱۱ و پاداش ۰/۴۸. بدین ترتیب پاداش

جدول ۵. وزن زیرمؤلفه‌های درآمد و حرفه‌ها

نرخ ناسازگاری	اولویت‌بندی	وزن	زیرمؤلفه‌های سواد مالی	
۰/۰۴۶	اول	۰/۴۸	پاداش	درآمد و حرفه‌ها
	دوم	۰/۴۰	مفهوم پول توجیبی	
	سوم	۰/۱۱	کسب درآمد	

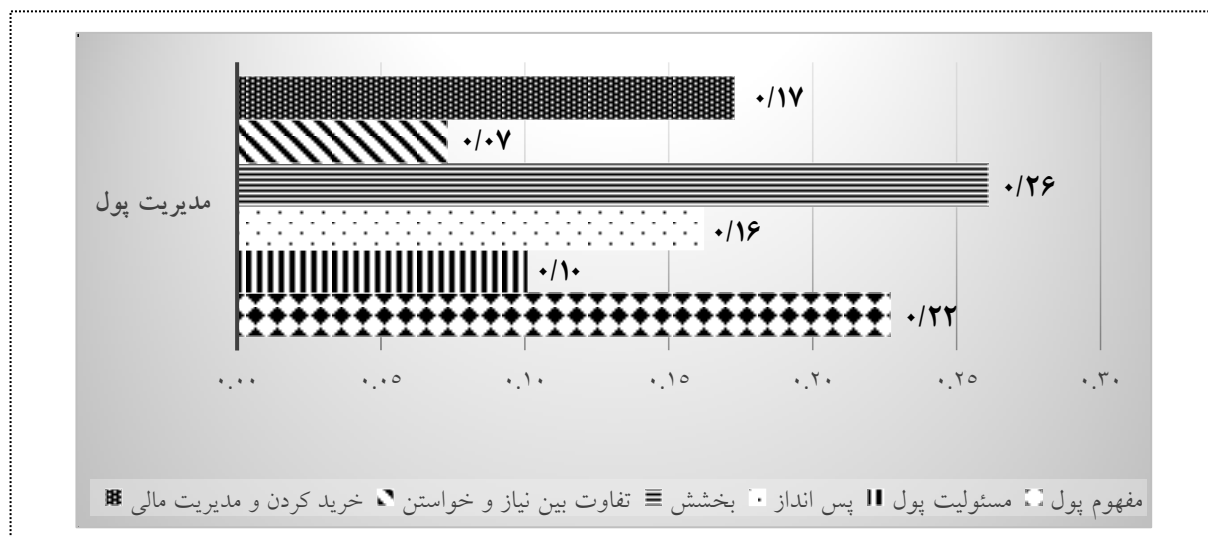
نمودار ۳: وزن زیرمؤلفه‌های درآمد و حرفه‌ها

جدول ۶. وزن زیرمؤلفه‌های مدیریت پول

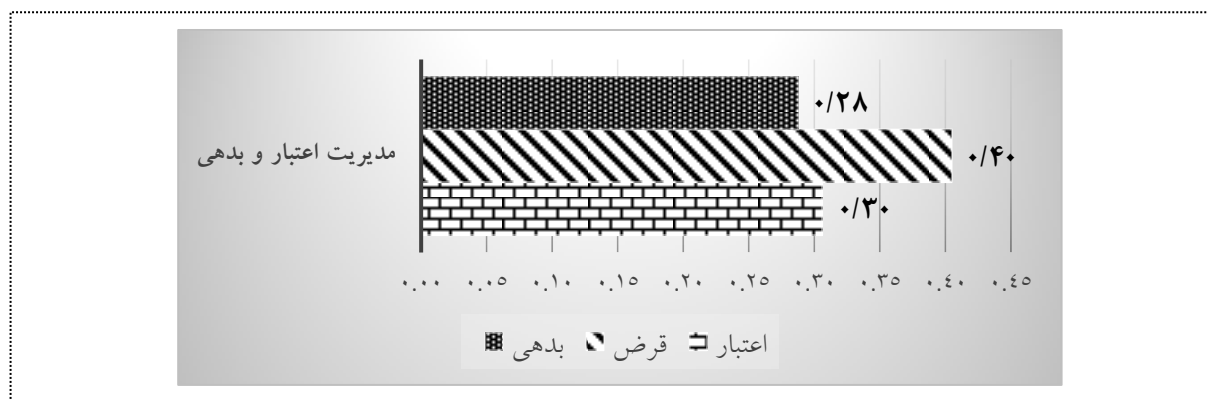
نرخ ناسازگاری	اولویت‌بندی	وزن	زیرمؤلفه‌های سواد مالی
۰/۰۳۴	اول	۰/۲۶	بخشش
	دوم	۰/۲۲	مفهوم پول
	سوم	۰/۱۷	خرید کردن و مدیریت مالی
	چهارم	۰/۱۶	پس‌انداز
	پنجم	۰/۱۰	مسئولیت پول
	ششم	۰/۰۷	تفاوت بین نیاز و خواستن

جدول ۷. وزن زیرمؤلفه‌های اعتبار و بدهی

نرخ ناسازگاری	اولویت‌بندی	وزن	زیرمؤلفه‌های سواد مالی
۰/۰۲۶	اول	۰/۴۰	قرض
	دوم	۰/۳۰	اعتبار
	سوم	۰/۲۸	بدهی

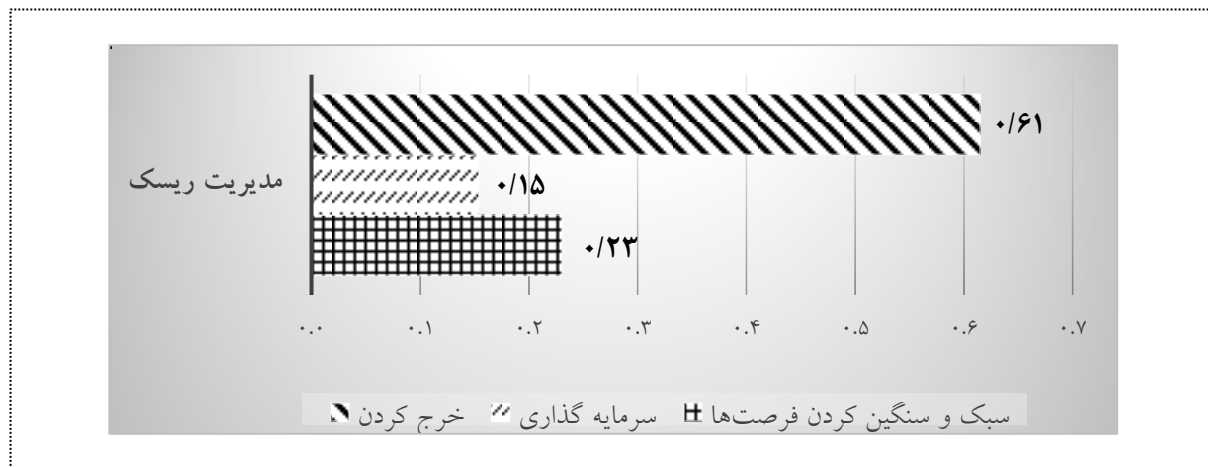
نمودار ۴: وزن زیرمؤلفه‌های مدیریت پول

نمودار ۵: وزن زیرمؤلفه‌های اعتبار و بدهی

جدول ۸. وزن زیرمؤلفه‌های مدیریت ریسک

نرخ ناسازگاری	اولویت‌بندی	وزن	زیرمؤلفه‌های سواد مالی	
			مدیریت ریسک	سبک و سنگین کردن فرصت‌ها
۰/۰۱۸	اول	۰/۶۱	خرج کردن	
	دوم	۰/۲۳	سبک و سنگین کردن فرصت‌ها	
	سوم	۰/۱۵	سرمایه‌گذاری	

نمودار ۶: وزن زیرمؤلفه‌های مدیریت ریسک

است به این ترتیب به کودکان آموزش داده شود: نخست مبحث درآمد و حرفه‌ها، سپس بحث مدیریت پول، در ادامه بحث مدیریت اعتبار و بدهی و در نهایت مدیریت ریسک؛ اما هریک از این مؤلفه‌ها زیرمؤلفه‌هایی داشت که اولویت‌بندی آموزش آن‌ها نیز از نگاه متخصصان بررسی شد. ترتیب اولویت هریک از زیرمؤلفه‌ها برای تسهیل بررسی در قالب جدول ۹ ارائه شده است.

این اولویت‌بندی از آنرو اهمیت دارد که در روند آموزش و نیز تنظیم محتوای آموزشی می‌تواند مورد توجه مربیان آموزشی و برنامه‌ریزان درسی قرار گیرد. برای هدفمند کردن و قالب‌بندی موضوعی جدید برای آموزش، شناسایی مؤلفه‌های آن موضوع و نیز ارزش‌گذاری بر پایه میزان اهمیت آن‌ها ضروری است.

مرور پیشینه پژوهشی نشان داد که در داخل و خارج از مرزهای کشور مطالعه‌ای به‌طور مستقیم اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی را نه در آموزش کودکان و نه در سایر رده‌های سنی بررسی نکرده است. در این پژوهش

در جدول ۷ و نمودار ۵ وزن مربوط به سه زیرمؤلفه اعتبار و بدهی نشان داده شده است. وزن‌های این مؤلفه‌ها از قرار اعتبار ۰/۳۰، قرض ۰/۴۰ و بدهی ۰/۳۶ است؛ بنابراین قرض در رتبه نخست و اعتبار در رتبه دوم و بدهی در رتبه سوم قرار می‌گیرد.

در جدول ۸ و نمودار ۶ سه زیرمؤلفه مدیریت ریسک نشان داده شده است. وزن‌های این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از سبک و سنگین کردن فرصت‌ها ۰/۲۳، سرمایه‌گذاری ۰/۱۵ و خرج کردن ۰/۶۱. با توجه به وزن‌های حاصل‌شده، خرج کردن در رتبه نخست و سبک و سنگین کردن در رتبه دوم و سرمایه‌گذاری در رتبه سوم قرار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در پی شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی برای کودکان پیش‌دبستانی، یافته‌های این پژوهش نشان داد که سواد مالی دارای چهار مؤلفه اصلی است که بهتر

جدول ۹: اولویت‌بندی مؤلفه‌های اصلی و زیرمؤلفه‌های سواد مالی در آموزش به کودکان

مدیریت پول	مدیریت اعتبار و بدهی	مدیریت ریسک	درآمد و حرفه‌ها
۱. بخشش ۲. مفهوم پول ۳. خرید کردن و مدیریت مالی ۴. پس‌انداز ۵. مسئولیت پول ۶. تفاوت بین نیاز و خواستن	۱. قرض ۲. اعتبار ۳. بدهی	۱. خرج کردن ۲. سبک و سنگین کردن فرصت‌ها ۲. سرمایه‌گذاری	۱. پاداش ۲. مفهوم پول توجیبی ۳. کسب درآمد

درخور برای گام‌های بعد نظیر تدوین برنامه درسی سواد مالی دوره پیش‌دبستانی در اختیار می‌نهد و انتظار می‌رود عناصر اصلی برنامه درسی شامل هدف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی از طریق مؤلفه‌های کشف‌شده هدایت شوند. فقدان برنامه درسی مناسب، فقدان محتوای مناسب، کمبود زمان آموزش و فقدان دانش موضوعی همگی موانعی بر سر راه آموزش سواد مالی هستند. در این میان از نقش مهم والدین در تأثیرگذاری بر رفتار مصرف‌کنندگی کودکان نمی‌توان غفلت ورزید؛ چراکه برخی تحقیقات مدعی آن‌اند که نگرش و رفتار والدین نسبت به پول می‌تواند به‌طور چشمگیری عادت‌ها و باورهای مالی فرزندان را شکل دهد [۳۲].

این در حالی است که پژوهش‌های موجود سطح سواد مالی کودکان را ضعیف برآورد کرده‌اند و آن را ناشی از این می‌دانند که استفاده از پول در دوران کودکی در بسیاری از خانواده‌ها هنوز یک تابو محسوب می‌شود [۳۳]. برخی از محققان معتقدند وقتی مسائل مربوط به پول پیش می‌آید، اکثر والدین نمی‌توانند نقش خود را در جایگاه مربی به‌درستی ایفا کنند؛ از این رو نقش مدرسه‌ها در این میان اهمیتی مضاعف می‌یابد [۸].

نگرش و باور معلمان به آموزش امور مالی شخصی و نیز سطح آگاهی آنان از مفاهیم امور مالی شخصی نیز می‌تواند در رشد و پیشبرد هدف‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی مؤثر باشد. از همین رو، نقش حیاتی مدرسه‌ها و معلمان و نیز مشارکت والدین برای افزایش سواد مالی کودکان مورد تأکید محققان است [۳۴].

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی مد نظر بود. این مرحله هرچند اهمیت فراوانی دارد، اما به‌تنهایی کافی نیست و نمی‌تواند پاسخگوی آموزش سواد مالی برای کودکان پیش‌دبستانی باشد. در ادامه لازم به نظر می‌رسد که منابع انتخاب محتوا، چگونگی آموزش محتوا، شیوه‌های ارزشیابی از یادگیری کودکان در حوزه سواد مالی و سایر ابعاد این مسئله مورد بررسی و مذاقه قرار گیرند. مطالعات مدعی آن‌اند که مدارس مکانی مناسب برای توسعه مهارت‌ها و دانش و طرز رفتارهای صحیح لازم در زمینه سواد مالی از طریق برنامه درسی هستند [۱۹]. می‌توان از روش‌هایی جهت تلفیق یا استفاده از سواد مالی در برنامه درسی موجود، به‌ویژه در درس ریاضی، استفاده کرد [۳۰]. به همین لحاظ برخی از مقاله‌ها با تأکید بر نقش سواد مالی و اقتصادی در دنیای امروز، بر گنجانیدن مباحث مربوط به سواد مالی و اقتصادی در محتوای برنامه‌های درسی مدارس تأکید کرده‌اند [۱۳ و ۱۵]. در این برهه از زمان که رکود اقتصادی سراسر جهان را در بر گرفته است، بیش از پیش این ضرورت احساس می‌شود که کودکان یاد بگیرند با پولی که به دست می‌آورند، چگونه رفتار کنند و چگونه آن را به شکل صحیح پس‌انداز نمایند و دانستی‌های مورد نیاز مدیریت مالی و بودجه‌گذاری را بدانند تا مهیای زندگی در آینده شوند. مدیریت پول در دوران کودکی به کودکان احساس استقلال می‌دهد و به آن‌ها کمک می‌کند که احتمال وابستگی مالی خود را در آینده کاهش دهند [۳۱].

نتیجه تلاش محققان این پژوهش پایه‌ای مستحکم و

10. Sherraden, M. S. Financial capability: What is it, and how can it be created? (CSD Working Paper 10-17). St. Louis, MO: Washington University, Center for Social Development. 2010. Retrieved from <http://csd.wustl.edu/Publications/Documents/WP10-17.pdf>.

۱۱. نادری، ابوالقاسم. اقتصاد شناختی: رویکردی نوین برای تحول آموزش اقتصاد در ایران. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۳۹۷، ۲(۲۸): ۷۳-۸۶.

12. Birbili, M., & Kontopoulou, M. Financial education for preschoolers: Preparing young children for the 21st century. *Childhood Education*, 2015; 91(1): 46-53.

۱۳. احمدی غلام‌علی، امام‌جمعه سیدمحمدرضا، علی‌زاده کتلولی لیلیا. بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی در محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، زمستان ۱۳۹۴، سال دوازدهم، دوره دوم، شماره ۲۰ (۴۷): ۱۹۲-۱۷۹.

14. Council for Economic Education. Economic Glossary. Retrieved June 6, 2013, from www.econedlink.org.

۱۵. علی‌زاده کتلولی لیلیا، احمدی غلام‌علی، امام‌جمعه سیدمحمدرضا. تحلیل محتوای کتاب‌های درسی ریاضی و تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی براساس مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه شهیدرجایی، ۱۳۹۲.

۱۶. قدیری مقدم، رضا. سواد مالی دانش‌آموزان سال چهارم دبستان. تبریز: شفق، ۱۳۸۹.

۱۷. آداک موسی، یوسف‌زاده چوسری محمدرضا. تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی بر مبنای

منابع

1. Fraczek, B., Klimontowicz, M. Financial literacy and its influence on young customers' decision factors. *Journal of Innovation Management*, 2015; 3(1): 62-84.
2. Mandell, L. Financial literacy of high school students. In *Handbook of consumer finance research* (pp. 163-183). Springer, New York, NY. 2008.
3. Huston, S. J. Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 2010; 44(2): 296-316.
4. Remund, D. L. Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *Journal of consumer affairs*, 2010; 44(2): 276-295.
۵. دانای‌طوسی مریم، کیامتش علی‌رضا. رویکردهای نظری زیربنای تعریف سواد: شواهدی از برنامه درسی کشورهای آمریکا، کانادا، انگلستان، سنگاپور، سنگال، اندونزی و ایران. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی. ۱۳۸۸؛ ۸(۳): ۷۵-۱۰۰.
6. Cude, B. J. Financial literacy 501. *Journal of Consumer Affairs*, 2010; 44(2): 271-275.
۷. تفتیان اکرم، هوشیارزاده محمد. ضرورت آموزش مالی و سواد مالی و اقتصادی در سیستم آموزشی: نتایج تجربی در سیستم آموزشی جمهوری چک. سومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، حسابداری و اقتصاد دانش‌بنیان با تأکید بر اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۶.
8. Kennedy. D., Financial education & the curriculum, headteacher of John Warner School of Economics. 2010.
9. Nunan, Anne. *Resourcing Financial Literacy*, Financial Basics Foundation, and 2011. <http://www.financialbasics.org.au>.

25. Jang, K., Hahn, J., & Park, H. J. Comparison of financial literacy between Korean and US high school students. *International Review of Economics Education*, 2014; 16: 22-38.
26. Jayaraman, J. D., Jambunathan, S., & Adesanya, R. Financial literacy and classroom practices among early childhood and elementary teachers in India and the US. *Education 3-13*, 2018. 1-14.
27. Roos, V., Chiroro, P., Van Copenhagen, C., Smith, I., Van Heerden, E., Abdoola, R. E., ... & Beukes, C. Money adventures: Introducing economic concepts to preschool children in the South African context. *Journal of Economic Psychology*, 2005; 26(2): 243-254.
28. Saaty, T. L., Peniwati, K., & Shang, J. S. The analytic hierarchy process and human resource allocation: Half the story. *Mathematical and Computer Modelling*, 2007; 46(7-8): 1041-1053.
۲۹. نیک‌مردان، علی. معرفی نرم‌افزار Expert Choice 11. چاپ اول، بی‌جا: جهاد دانشگاهی دانشگاه صنعتی امیرکبیر، ۱۳۸۶.
30. Ozkale A, Aprea C. Designing mathematical tasks to enhance financial literacy among children in Grades 1–8. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*. 2023 Mar 16; 54(3): 433-50.
31. Clarke, M.C., Heaton, M. B., Israelsen, G. L., & Eggett, D. L. The acquisition of family financial roles and responsibilities. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 2005; 33: 321-340.
32. Kurniasari I, Sumiati S, Ratnawati K. Does Parent Behavior Influence Children's Financial Behavior?. *Journal of International Conference Proceedings 2023 Jun 24 (Vol. 6, No. 1, pp. 376-384)*.
- تربیت اقتصادی. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۳۹۸؛ ۲(۳۰): ۱۱۵-۱۲۸.
۱۸. ممشلی، محمد. نیازسنجی برنامه درسی سواد مالی در آموزش و پرورش دوره ابتدایی به‌قصد طراحی برنامه درسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۲.
۱۹. علی‌زمانی، روح‌الله. امکان‌سنجی کاربرد مؤلفه‌های سواد مالی در کتب درسی دوره دوم ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۷.
20. Neuburg, L. Personal financial literacy of students in the Colfax School District. 2007.
21. Arrington Tschache, Candice. Importance of Financial Literacy and Financial Literacy Content in Curriculum, A thesis of Masters of Education in Education, Montana State University. 2009.
22. Grody, A. D., Grody, D., Kromann, E., & Sutliff, J. A financial literacy and financial services program for elementary school grades-results of a pilot study. 2008.
23. Sherraden, M. S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. Financial capability in children: Effects of participation in a school-based financial education and savings program. *Journal of Family and Economic Issues*, 2011; 32(3): 385-399.
24. Arthur, C. Financial Literacy in Ontario: Neoliberalism, Pierre Bourdieu and the Citizen. *Journal for Critical Education Policy Studies (JCEPS)*, 2011; 9(1).

34. Murugiah L, Ismail R, Taib HM, Applanaidu SD, Long MN. Children's understanding of financial literacy and parents' choice of financial knowledge learning methods in Malaysia. *MethodsX*. 2023 Dec 1;11:102383.

33. Fajriyah L, Farantika D, Wulandari YA. Growing financial literacy in early childhood in the era of digital society. *International Conference of Early Childhood Education in Multiperspectives 2023 Jul 31* (pp. 340-345).